

**MAHATMA O SVOJIH EKSPERIMENTIH
Z RESNICO**

ODLOMKI IZ GANDHIJEVE AVTOBIOGRAFIJE

Ko sem leta 1883 navezal tesne stike s krščanskimi prijatelji, sem bil še novic. Zelo so se trudili, da bi me Jezusovo oznanilo prepričalo in da bi ga sprejel, jaz pa sem bil ponižen in spoštljiv poslušalec odprtega duha. V tem času sem seveda kar se da zavzeto preučeval hinduizem, hkrati pa sem si prizadeval razumeti tudi druge vere.

Leta 1903 je bil položaj nekoliko drugačen. Prijatelji teozofi so me seveda nameravali pritegniti v svoje društvo, vendar z mislijo na to, da bi tudi sami pridobili nekaj od mene kot hindujca. Teozofska literatura je polna hindujskega vpliva, zato so ti prijatelji pričakovali, da jim bom glede tega v pomoč. Pojasnil sem jim, da o svojem preučevanju sanskrta nimam prav dosti povedati, da hindujskih spisov nisem prebral v izvirniku in da celo še prevode poznam le površno. Toda ker so verovali v *samskaro* (nagnjenja, ki so posledica prejšnjih rojstev) in *punardžanmo* (ponovno rojstvo), so predpostavljali, da jim bom lahko vsaj malo v pomoč. In tako sem se počutil kakor enookec med slepci. Z nekaterimi od teh prijateljev sem začel prebirati *Radžajogo* Svamija Vivekanande in z nekaterimi drugimi *Radžajogo* M. N. Dvivedija. Z nekim prijateljem sem moral brati Patandžalijeve *Joga sutre*, s kar lepim številom njih pa *Bhagavadgito*. Oblikovali smo nekakšen klub iskalcev, kjer smo redno skupaj brali. Giti sem takrat že globoko zaupal in bila mi je vir nenehnega navdiha. Zdaj sem spoznal, da se moram še bolj poglobiti vanjo. Imel sem enega ali dva prevoda, s katerima sem si skušal pomagati pri razumevanju sanskrtskega izvirnika. Sklenil sem tudi, da se bom vsak dan na pamet naučil kakšen stih ali dva. V ta namen sem uporabil čas jutranjega obrednega umivanja. To opravilo mi je vzelo petintrideset minut, petnajst minut za ščetkanje zob in dvajset za kopel. Prvo sem počel stoje, po zahodnjaški šegi. Tako sem si lahko na steno pred sabo nalepil listke, na katerih so bili zapisani stihi iz Gite, in se tu in tam ozrl po njih, da sem si osvežil spomin. Ta čas mi je, kot sem ugotovil, povsem zadostoval, da sem si zapomnil dnevni odmerek in si utrdil spomin na že naučene vrstice. Spominjam se, da sem se tako na pamet naučil trinajst poglavij. Toda učenje Gite na pamet se je moralo umakniti drugemu delu ter usvajanju in negovanju satjagrahe, ki mi je zaposlila ves prosti čas mišljenja, kar velja še dandanašnji.

Kako je učinkovalo branje Gite na moje prijatelje, lahko povedo samo oni, a zame je Gita postala nepogrešljiva vodnica. Postala je slovar vsakodnevnega življenja. Kakor sem se zatekel k angleškemu slovarju, kadar nisem razumel kakšne angleške besede, tako sem se zatekel k temu slovarju življenjskih vodil, kadar sem iskal rešitev svojih težav in prizkušenj. (4. del, V. *Kaj je prinesel pogled vase*, str. 326–327¹)

1 Vsi odlomki so citirani iz slovenskega prevoda Gandhijeve avtobiografije: Gandhi, M. *Avtobiografija. Zgodba o mojih eksperimentih z resnico*. Prev. Uroš Kalčič, sprem. beseda Andrej Ule. Ljubljana: Založba Modrijan, 2018.

Dogodki v Johannesburgu so se razvijali tako, kot da bi bilo to moje samoočiščevanje nekakšna priprava na satjagraho. Zdaj vidim, da so me vsi najpomembnejši dogodki v mojem življenju, ki so doživeli vrhunec v zaobljubi *brahmačarji*, naskrivaj pripravljali nanjo. Načelo, ki se mu pravi satjagraha, je zaživel, še preden so ga tako poimenovali. Pravzaprav v trenutku, ko se je rodilo, še sam nisem vedel, kaj bi to bilo. Tudi v gudžaratščini ga opisujemo z angleškim izrazom »nenasilen odpor«. Ko sem na nekem srečanju z Evropejci ugotovil, da je izraz »nenasilen odpor« preozek v svojem pomenu, da naj bi bilo to nekakšno orožje šibkih, da bi ga lahko povezovali s sovraštvom in da bi se utegnil nazadnje sprevreči v nasilje, sem moral ovreči vse te pomisleke in pojasniti pravo naravo tega indijskega gibanja. Jasno mi je bilo, da moramo Indijci skovati neko novo besedo, s katero bi označevali svoj boj.

Toda novega izraza za vse na svetu nisem mogel najti, in tako sem v Indian Opinionu razpisal denarno nagrado za tistega bralca, ki bi prišel na dan z najboljšim predlogom. Posledica tega je bila, da je Maganlal Gandhi skoval besedo »sadagraha« (sad = resnica, agra = trdnost) in pobral nagrado. Da pa bi bil izraz še jasnejši, sem ga preoblikoval v »satjagraho«, ki je odtlej v gudžaratščini označevala ta način boja. (4. del, XXVI. *Rojstvo satjagrahe*, str. 391)

Post lahko pomaga obrzdati živalsko slo samo, če se ga lotevamo kot sredstva za samoobvladovanje. Nekateri od mojih prijateljev so tako odkrili, da post celo dražilno vpliva na njihove telesne strasti in uživanje v hrani. To se pravi, post je jalov, če ga ne spremlja nenehno stremljenje po samoobvladovanju. V tej zvezi je primerno omeniti znamenite stihe iz drugega speva *Bhagavadgite*:

Čutni predmeti se odvrnejo od vzdržne duše,
ostane le hrepenenje po njih.
Še to hrepenenje se razgubi,
ko spozna Najvišje.

Post in podobne discipline so torej eno izmed sredstev za doseg samoobvladovanja, niso pa vse, in če telesnega posta ne spremlja tudi umski post, bo prej ali slej zašel v hivanščino in klavrno končal. (4. del, XXXI. *Post*, str. 408)

Povsem jasno mi je bilo, da sodelovanje v vojni nikoli ne more biti skladno z *ahimso*. Vendar si človek ni vselej enako na jasnem tudi glede svojih dolžnosti. Kdor se je zaobljubil Resnici, mora tako velikokrat tipati v temi.

Abimsa je načelo, ki zaobsega marsikaj. Nebogljeni smrtniki smo, ujeti v razplamtevanje *himse*. Rek, da življenje živi od življenja, ima v sebi globok pomen. Človek ne more niti za hip živeti, ne da bi bil s svojim ravnanjem zavedno ali nezavedno nasilen do sveta. Že samo dejstvo, da živi – je, pije in se giblje – neizogibno povzroča nekaj *himse*, uničenja življenja, pa naj bo še tako drobno. Kdor se je zaobljubil *abimsi*, potemtakem ostaja zvest svoji veri, če je izvir vsega njegovega nehanja sočutje, če se po svojih najboljših močeh izogiba uničenju, čeravno najneznatnejšega bitja, ga skuša rešiti in si tako nenehno prizadeva, da bi se osvobodil pogubnega začaranega kroga *abimse*. Tak človek bo nenehno rasel v svoji samoodpovedi in sočutju, nikdar pa se ne bo mogel povsem otresti *himse*, ki deluje navzven.

Ker je temelj *abimse* enotnost oziroma povezanost vsega življenja, tudi zmota enega samega človeka učinkuje na vse, tako da človek nikakor ne more biti povsem prost *himse*. Dokler je družbeno bitje, pač ne more drugače, kot da bi sodeloval v *himsi*, ki je položena že v temelj obstoja družbe. Kadar se spopadeta dva naroda, je dolžnost zaobljubljenca *abimse*, da vojno ustavi. Kdor te dolžnosti ne zmore, kdor nima moči, da bi se vojni uprl, kdor ni pooblaščen, da bi se ji uprl, se lahko vojne udeleži, a hkrati vseeno skuša pred vojno rešiti tako sebe kakor svoj narod in ves svet. [...]

Kdor je predan Resnici, ne sme storiti ničesar zgolj iz popustljivosti konvencijam. Vselej mora biti dovzeten do poprave napak, in kadarkoli sprevidi, da se je v nečem zmotil, mora svojo zmoto za vsako ceno priznati in se spokoriti zanjo. (4. del, XXXIX. *Duhovna zadrega*, str. 429–431)

V tistih dneh sem bil dovolj pri močeh, da sem se veliko potikal naokrog, in k sreči še nisem bil tako znan, da ne bi mogel hoditi po ulicah, ne da bi zbujal pozornost. Na teh potepanjih sem pri romarjih opazal več raztresenosti duha, hinavščine in nemarnosti kakor pobožnosti. Vse tiste množice sadhujev, ki so se zgrinjali tjakaj, so menda prišli na svet samo zato, da bi se naužili dobrih reči v življenju.

Tu sem videl kravo s petimi nogami! Bil sem osupel, a poznavalci so me kmalu postavili na trdna tla. Uboga petonoga krava je bila žrtev pohlepa izprijenih. Zvedel sem namreč, da peta noga ni bila nič drugega kakor noga, ki so jo odrezali drugi živi kravi in jo presadili na pleče prve! To dvojno okrutnost pa so izrabili za to, da so neuke obirali za denar. Ni bilo namreč hindujca, ki ga petonoga krava ne bi očarala in mu izmolzla miloščine.

Napočil je torej semanji dan. Zame je bil to, kot se je izkazalo, nepozaben dan. V Hardvar nisem prišel z občutjem romarja. Nikdar mi ni bilo prišlo na misel, da bi častil boga z obiskovanjem raznih romarskih krajev. Toda med tistimi milijon sedemsto tisoč ljudmi, kolikor naj bi jih bilo tam, najbrž niso bili sami svetohlinci in izletniki. Med njimi je bilo nedvomno tudi ničkoliko takih, ki so tja prišli s čistim srcem in zavoljo samoočiščenja. Težko, če že nemogoče je reči, do katere mere takšno verovanje povzdigne dušo.

Zatorej sem vso noč prebil v globokem razmisleku. Mislim sem na vse tiste pobožne duše sredi hinavščine, ki jih je obdajala. Te bodo brez krivde pred Stvarnikom. Če je bil obisk Hardvarja že sam po sebi greh, mu moram javno ugovarjati in na dan kumbhe oditi iz njega. Če pa romanje v Hardvar in na praznovanje kumbhe ni bilo grešno, si moram naložiti kako dejanje samozanikanja, da se spokorim za grešnost, ki prevladuje tam, in se očistim. To se mi je zdelo povsem samoumevno. (5. del, VII. *Kumbha mela*, str. 478)

O Lakšman Džhuli (visečem mostu nad Gangesom), nedaleč od Hriškeša, sem bil slišal samo hvalo in mnogi prijatelji so mi zabičevali, naj nikar ne odidem iz Hardvarja, ne da bi šel do njega. Na to romanje sem si želel iti peš, tako da sem ga opravil v dveh etapah.

V Hriškešu me je obiskalo veliko *sanjasijev*.² Eden od njih je bil malone zaljubljen vame. Tam je bila tudi skupina iz Phoenixa in to je izvabilo iz svamija mnoga vprašanja. Razpravljala sva o veri in hitro mu je postalo jasno, da mi segajo verska vprašanja globoko v srce. Videl me je golega in brez srajce, ko sem se vrnil od kopanja v Gangesu. Hudo mu je bilo, ker je pogrešal *šikho*³ (čopek las) na moji glavi in sveto vrvico okrog mojega vratu, in rekel je: »Kar hudo mi je, ko vas takole vidim, vernega hindujca, da hodite okrog brez svete vrvice in *sikhe*. To sta vendar dva zunanja simbola hinduizma, in vsak hindujec bi ju moral nositi.«

O tem, zakaj sem se otrešel tega dvojega, govori cela mala zgodovina. Ko sem bil desetleten mulček, sem zavidal brahmanovim fantom, ki so se šopirili s šopi ključev, privezanih na njihove svete vrvice, in si želel, da bi jih imel tudi jaz. Običaj nošnje svete vrvice takrat ni bil razširjen med *vajšnavističnimi* družinami v Kathjavadu. Pač pa se je ravno začelo gibanje za to, da bi to postalo obvezno za prve tri *varne*.⁴ Tako je več članov Gandhijevega klana začelo nositi sveto vrvico. Brahman, ki nas je dvoje ali troje dečkov poučeval *Ram Rakšo*,⁵ je tudi nam nataknil vrvico okrog vratu, in če prav nisem imel priložnosti, da bi imel svoj šop ključev, sem dobil vsaj vrvico in se razkazoval z njo. Pozneje, ko je vrvica odslužila svoje, se ne spominjam, da bi jo posebno pogrešal. Vem pa, da se nisem potegoval za novo.

Ko sem odrasel, sem bil tako v Indiji kot Južni Afriki deležen nekaj dobronamernih poskusov, da bi mi spet nadeli sveto vrvico, a s pičlim uspehom. Če je *šudra*⁶ ne smejo nositi,

2 Sanjasi ali sanjasin: hinduistični redovnik ali berač oz. asket. (Op. prev.)

3 Šop las, ki ga nosijo moški pripadniki višnujske kaste oz. sekte v hinduizmu. (Op. prev.)

4 Kaste (Op. prev.)

5 V sanskrtu napisana *stotra* (hindujska hvalnica). (Op. prev.)

6 Člani kaste delavcev in kmetov. (Op. prev.)

sem utemeljeval svoje odklonilno stališče, s kakšno pravico to lahko počno druge *varne*? In prav nobenega upravičenega razloga nisem videl, da bi usvojil ta zame tako nepotreben običaj. Proti sami vrvici kot taki nisem imel nič, le razlogi za to, da bi jo nosil, so mi manjkali. [...]

Zato sem svamiju odkrito povedal o vsem skupaj in rekel: »Svete vrvice ne bom nosil, saj za to ne vidim potrebe. Nešteto hindujcev zmore brez nje, pa vendar ostajajo hindujci. Povrh tega naj bi bila sveta vrvica simbol duhovnega preroda in znamenje, da si tisti, ki jo nosi, zavestno prizadeva za višjim in čistejšim življenjem. Dvomim pa, da imajo hindujci, glede na trenutno stanje hinduizma v Indiji, pravico nositi simbol, ki je nabit s takim pomenom. To pravico bodo dobili šele, ko se bo hinduizem očistil nedotakljivosti, odpravil vsakršno razlikovanje na večvredne in manjvredne ter zavrgel še vse polno drugih nečednosti in slepil, ki so se razpasli v njem. Moj duh se potemtakem upira misli, da bi nosil sveto vrvico.« (5. del, VIII. *Lakšman Džubla*, str. 480, 482)

Romanje na praznovanje kumbhe je bil moj drugi obisk v Hardvarju.

Ašram satjagrahe je bil ustanovljen 25. maja 1915. Šradhanandži si je želel, da bi se naselil v Hardvarju. Nekateri moji prijatelji iz Kalkute pa so mi priporočali Vajdjanathadham. Spet drugi so me pregovarjali, naj si izberem Radžkot. Kadar je nanoslo, da sem šel skozi Ahmedabad, pa so me mnogi prijatelji prepričevali, naj ostanem tam, in ponudili so se, da bodo zbrali prostovoljne prispevke za ustanovitev ašrama pa tudi za hišo za nas.

Meni je bil še najbolj všeč Ahmedabad. Ker sem Gudžaratijec, sem menil, da bom lahko še največ koristnega naredil v svoji deželi in v materni gudžaratščini. Ahmedabad je bil poleg tega starodavno središče ročnega tkalstva in potemtakem najbolj primeren kraj za ponovno oživitev domače tkalske obrti. Povrh tega je bilo mesto prestolnica Gudžarata, zato je bilo mogoče upati, da bo tu lažje kot drugje priti do denarne pomoči bogatih meščanov.

S prijatelji v Ahmedabadu smo med drugim razpravljali kajpak tudi o vprašanju nedotakljivosti. Dal sem jim jasno vedeti, da bom ob prvi priložnosti sprejel v ašram kandidata izmed nedotakljivih, če se bo seveda tudi sicer izkazal za vrednega.

»Kje pa boš našel nedotakljivega, ki bo spolnjeval tvoj pogoj?» je samozadovoljno pripomnil neki *vajšnavistični* prijatelj. Naposled sem sklenil, da ašram ustanovim v Ahmedabadu. [...]

Najprej smo si morali izbrati ime za ašram. Posvetoval sem se s prijatelji. Med imeni, ki so jih predlagali, so bili »Sevašram« (bivališče služenja), »Tapovan« (bivališče samozanikanja) ipd. Meni je bilo všeč ime »Sevašram«, manjkalo mu je le to, da bi poudarjalo metodo služenja. Ime »Tapovan« se mi je zdelo nekam pretenciozno, saj se kljub temu, da so nam bili *tape* ljubi, nismo mogli imeti za *tapasvine* (može

samozanikanja). Naša zaobljuba je bila predanost resnici, naša naloga pa, da jo iščemo in vztrajamo pri njej. Indijo sem si želel seznaniti z metodo, ki sem jo uporabil v Južni Afriki, in preveriti, v kolikšni meri bi jo lahko uporabil tudi tu. Zatorej smo skupaj s sodelavci izbrali ime »Ašram satjagrahe«, saj je izražalo tako naš cilj kakor metodo služenja. (5. del, IX. *Ustanovitev ašrama*, str. 484, 485)

Tako kot zunaj, je nevihta divjala tudi znotraj ašrama. Čeprav so v Južni Afriki prijatelji izmed nedotakljivih zahajali k meni, živeli in jedli z mano, pa moja žena in druge ženske niso prav rade videle, da nedotakljivi prihajajo tudi v ašram. Moje oči in ušesa so zlahka zaznale njihovo ravnodušnost, če že ne odpor do Danibehn. Denarne težave me niso skrbele, a tega notranjega vrenja nisem mogel prenašati. Danibehn je bila običajna ženska. Dudabhaj je bil sicer bolj slabo izobražen, a odprte glave. Všeč mi je bila njegova potrpežljivost. Včasih se je resda tudi razgrel, a na splošno je njegovo potrpljenje name napravilo dober vtis. Položil sem mu na srce, naj mirno požre manjše žalitve. Ne le, da se je strinjal, še svojo ženo je prepričal, da je ravnala tako.

Pripustitev te družine je bila, kot se je pokazalo, ena izmed najdragocenejših lekcij za ašram. Že takoj na začetku smo razglasili, da ne bomo prenašali nedotakljivosti. Kdor je hotel pomagati ašramu, je bil potemtakem vnaprej opozorjen, in delo ašrama je bilo v tem smislu precej poenostavljeno. Dejstvo, da so vsak dan višje stroške ašrama plačevali večinoma pravoverni hindujci, nemara jasno kaže, da je nedotakljivost omajana v temeljih. Za to je res še precej drugih dokazov, a dejstvo, da si dobri hindujci ne pomišljajo pomagati ašramu, kjer gremo tako daleč, da obedujemo z nedotakljivimi za isto mizo, je dovolj prepričljiv dokaz. (5. del, X. *Na nakovalu*, str. 488)

Hkrati je prišlo tudi pismo od šrimati Anasujabaj o razmerah, v katerih so živeli delavci v Ahmedabadu. Mezde so bile uborne, delavci so se že dolgo potegovali za povišico, in želel sem jim pomagati, če bi bilo mogoče. Toda tako od daleč si nisem upal voditi niti te razmeroma neznatne zadeve. Zatorej sem zgrabil prvo priložnost, da sem šel v Ahmedabad. Upal sem, da bom lahko obe zadevi hitro uredil, potem pa se vrnil v Čampanan in nadzoroval delo, ki se je tamkaj začelo. [...]

Bil sem v nadvse kočljivem položaju. Primer delavcev je bil težaven. Šrimati Anasujabaj se je morala dajati za lastnim bratom, Ambalalom Sarabhajem, ki je vodil spopad na strani tovarnarjev. Moji odnosi z njimi so bili prijateljski, tako da se mi je bilo samo še težje bojevati z njimi. Posvetoval sem se z njimi in jih prosil, naj spor prepustijo presoji arbitraže, vendar niso priznavali načela arbitraže.

Zato sem moral svetovati delavcem, naj stavkajo. Preden pa sem to storil, sem z njimi in njihovimi voditelji navezal zelo tesne stike in jim pojasnil, kakšni so pogoji za uspešno stavko:

1. Nikdar se zateči k nasilju,
2. nikdar se znašati nad stavkokazi,
3. nikdar se zanašati na miloščino in
4. ostati trden, ne glede na to, kako dolgo traja stavka, in si ta čas služiti kruh s kakim drugim poštenim delom.

Vodje stavke so razumeli in sprejeli te pogoje, in delavci so se na vsesplošnem zborovanju zaobljubili, da ne bodo začeli ponovno delati, dokler ne bodo bodisi sprejeti njihovi pogoji ali pa tovarnarji ne bodo privolili, da se o sporu odloči na arbitraži. [...]

S stavkajočimi sem se vsak dan dobival v senci nekega drevesa na bregu Sabarmatija. Teh srečanj so se udeleževali v tisočih in v govorih sem jih opominjal na njihovo zaobljubo in dolžnost, da ohranijo mir in samospoštovanje. Vsak dan so v mirnem sprevedu korakali po mestnih ulicah in pri tem nosili prapor z napisom »*Ek tek*« (drž se zaobljube).

Stavka je trajala enaindvajset dni. Med njo sem se občasno posvetoval s tovarnarji in jih pregovarjal, naj dajo delavcem, kar jim pripada. »Tudi mi imamo svojo zaobljubo,« so odgovarjali. »Z delavci smo v takih odnosih kakor starši z otroki ... Kako naj se sprijaznimo z vmešavanjem tretje strani? Kje je tu prostor za arbitražo?« (5. del, XX. V *stiku z delavci*, str. 521–523)

Ker je Čamparan odmaknjen kotiček Indije in tisk ni spremljal tamkajšnjih naših prizadevanj, ni pritegnil zunanjih obiskovalcev. Drugače pa je bilo med kampanjo v Khedi, o kateri je tisk vsakodnevno poročal.

Gudžaratijci so se močno zanimali za naš boj, saj je bil zanje nekakšna novost in eksperiment. Pripravljene so bili prispevati tudi denar, samo da bi uspel. Le težka pa so razumeli, da satjagrahe ni mogoče izvajati zgolj z denarjem. Pravzaprav je denar tisto, kar še najmanj potrebuje. Bombajski trgovci so nam kljub mojim ugovorom poslali več denarja, kot smo ga potrebovali, tako da nam ga je po koncu kampanje še ostalo. [...]

Tudi za patidarske kmete je bil naš boj povsem nova izkušnja. Zatorej smo morali hoditi od vasi do vasi in razlagati načela satjagrahe. Poglavitno je bilo, da se kmetje znebijo strahu, in sicer tako, da sprevidijo, da državni uradniki niso gospodarji, temveč služabniki ljudstva, saj jih navsezadnje plačujejo davkoplačevalci. Skoraj nemogoče pa jih je bilo pripeljati do spoznanja, da je njihova dolžnost združiti omikanost z neustrašnostjo. Ko se bodo namreč otresli strahu pred uradniki, kdo jim bo preprečil, da jim ne bodo vrnili za njihova poniževanja? Če pa bi se zares zatekli k neomikanosti, bi s tem spridili

svojo satjagraho, kakor kapljica arzenika spridi mleko. Pozneje sem sprevidel, da so se lekcije o omikanosti naučili slabše, kot sem pričakoval. Izkušnje so me naučile, da je prav omikanost najtrši oreh pri satjagrahi. Pa z omikanostjo ne mislim zgolj na zunanjo uglajenost govorjenja, ki se je lahko priučimo, temveč na vrojeno blagost in željo, da bi tudi nasprotniku storili dobro. To dvoje naj bi se kazalo v slehernem dejanju satjagrahe. [...]

Medtem ko se je vse to dogajalo, je eden izmed zakupnikov Šankarlala Parikha plačal zemljiški davek, ki mu je bil odmerjen. To je povzročilo strašno vznemirjenje. Šankarlal Parikh je nemudoma popravil napako svojega zakupnika, in sicer tako, da je dal zemljo, za katero je bil plačan davek, v dobrodelne namene. Tako si je rešil čast in dal dober zgled drugim.

Da bi si pridobil srca prestrašenih, sem svetoval ljudem, ki so bili pod vodstvom Mohanlala Pandje, naj z nekega polja, ki je bil po mojem mnenju neupravičeno zaručljen, poberejo vso čebulo. Tega nisem imel za državljansko nepokorščino, a tudi če bi bila, sem jim rekel, je ta rubež pridelka, čeravno je morda v skladu z zakonom, moralno sporen in ni nič drugega kakor pljenje, zato je njihova dolžnost, da rubežnemu nalogu navzlic poberejo čebulo. To je bila dobra priložnost za ljudi, da se sprijaznijo tudi z možnostjo, da bodo ogrobljeni ali celo zaprti, kar je bila neizogibna posledica takšne nepokorščine. Za Mohanlala Pandjo je bilo to kakor naročeno. Ni namreč maral, da bi se kampanja končala, ne da bi koga doletela zaporna kazen za nekaj, kar je storil v skladu z načeli satjagrahe. Zatorej se je sam javil, da pobere čebulo s polja, in pri tem se mu je pridružilo sedem ali osem prijateljev.

Vlada si ni mogla privoščiti, da bi jih pustila na svobodi. Aretacija Mohanlala in njegovih tovarišev pa je ljudi samo še podžgala v njihovi zavzetosti. [...]

»Obsojence« je v zapor pospremil cel spoved in tistega dne si je Mohanlal Pandja med ljudmi prislužil častni naziv »*dungli čor*« (čebulni tat), s katerim se ponaša še dandanašnji. (5. del, XXIV. *Čebulni tat*, str. 534–536)

Rekel je: »Ne bom vas mogel spraviti na noge, če ne boste pili mleka. Če si boste poleg tega pustili dajati še železo in injekcije arzena, vam jamčim, da boste povsem okrevali.« »Injekcije mi lahko daste,« sem odvrnil, »mleko pa je drugo vprašanje. Zaobljubil sem se namreč, da ga ne bom užival.« »Kako je pravzaprav s to vašo zaobljubo?« je zanimalo zdravnika. [...]

Vdal sem se. Goreča želja, da bi nadaljeval satjagraho, je v meni prebujala močno željo po življenju, in tako sem se zadovoljil s tem, da sem se držal zgolj črke svoje zaobljube, njenega duha pa žrtvoval. Zakaj čeprav sem imel takrat, ko sem se zaobljubil, v mislih zgolj kravje in bivolje mleko, naj bi se zaobljuba po svoji vsebini nanašala na mleko vseh živali. Pa tudi sicer naj ne bi užival nobenega mleka, saj sem vendar menil, da

ni naravna človeška hrana. Pa vendar sem, čeprav sem vse to vedel, privolil, da zaužijem kozje mleko. Volja po življenju je bila, kot se je pokazalo, močnejša kot predanost resnici in zaobljubljenec resnice je tokrat v želji, da bi se še naprej bojeval s satjagraho, žrtvoval svoj sveti ideal. Spomin na to dejanje me še zdaj gloda v prsih in me navdaja s kesanjem, in kar naprej razmišljam, kako bi opustil kozje mleko. Vendar se še zmeraj ne morem odtrgati od te tako pritajene skušnjave, želji služiti, ki me ima še vedno v krempljih.

Moji eksperimenti s prehrano so zame dragoceni, saj so del mojih raziskav *abimse*. Sproščajo me in mi prinašajo veselje. Vendar me dejstvo, da zdaj uživam kozje mleko, ne muči toliko z vidika prehranske *abimse*, temveč bolj z vidika resnice, saj ni nič drugega kakor prelomljena zaobljuba. Zdi se mi, da bolje razumem ideal resnice kakor ideal *abimse*, in izkušnje me učijo, da nikdar ne bom mogel rešiti uganke *abimse*, če bom obrnil hrbet resnici. Ideal resnice terja od tebe, da se zaobljube, ki jo sprejmeš, držiš tako v duhu kakor v črki. Jaz sem v opisanem primeru ubil duha – dušo svoje zaobljube – s tem da sem se oprijel zgolj njene zunanje oblike, in prav to me muči. Toda čeprav vse to prav dobro vem, ne vidim jasne poti pred sabo. Z drugimi besedami, mogoče mi manjka le poguma, da bi šel naravnost naprej. Oboje pa v bistvu pomeni eno in isto, zakaj dvom je vselej posledica pomanjkanja vere oziroma njene šibkosti. »Bog, daj mi vero!« je tako molitev, ki jo molim noč in dan. (5. del, XXIX. *Rowlattovi zakonski osnutki in moja dilema*, str. 555, 556)

Izkušnje so me vselej znova prepričevale, da ni drugega boga kakor Resnica. In če ne izpričuje sleherna stran teh poglavij, da je edini način za uresničenje Resnice *abimsa*, je bil ves trud, ki sem ga imel s pisanjem teh poglavij, zaman. In tudi če bi se ta moja prizadevanja izkazala za jalova, naj bralci vedo, da je za to kriv nosilec, ne pa to mogočno načelo. Navsezadnje, naj so bila moja prizadevanja za *abimso* še tako iskrena, so bila še vedno po svoje tudi nepopolna in neprimerna. Drobní bežni uvidi v Resnico, ki sem jih bil deležen, potemtakem le stežka izrazijo misel o nepopisnem sijaju Resnice, milijonkrat svetlejšem od sijaja sonca, ki ga vsakodnevno vidimo s svojimi očmi. Pravzaprav je to, kar sem ujel, zgolj najslabotnejši odblesek tega mogočnega žara. Z gotovostjo pa lahko rečem, in tudi moji eksperimenti to dokazujejo, da lahko popoln uvid Resnice sledi šele po popolnem uresničenju *abimse*. [...]

Poistenje z vsem, kar živi, je nemogoče brez samoočiščenja; brez samoočiščenja je uresničevanje zakona *abimse* zgolj prazna sanja; Bog se nikdar ne more uresničiti v nekom, ki nima čistega srca. Samoočiščenje potemtakem pomeni očiščenje na vseh področjih življenja. In ker je takšno očiščenje sila nalezljivo, očiščenje enega človeka neizogibno privede tudi do očiščenja njegovega okolja.

Toda pot do samoočiščenja je naporna in strma. Če naj se človek popolnoma očisti, se mora do kraja osvoboditi strasti, tako v mišljenju kakor govorjenju in dejanju; se

povzdigniti nad nasprotna si tokova ljubezni in sovraštva, navezanosti in odpora. Vem, da v meni še ni te trojne čistosti, čeprav si nenehno prizadevam zanjo. Zato me posvetna hvala ne gane, pravzaprav me pogosto celo zbode. Premagati pritajene strasti se zdi težje, kakor z orožjem osvojiti snovni svet. Vse odkar sem se vrnil v Indijo, prepoznavam speče strasti, ki so pritajene v meni. Zavest o tem me sicer ponižuje, vendar ne premaguje. Moč so mi dajali izkušnje in eksperimenti in me navdajali z največjo radostjo. Vem pa, da imam pred sabo še težko pot, ki jo je treba prehoditi. Skrčiti se moram na nič. Dokler se človek po svoji volji ne postavi na zadnje mesto med sobitja, ni rešitve zanj. *Ahimsa* je najoddaljenejša meja ponižnosti. (5. del, *Zbogom*, str. 609, 610)